

ВПЛИВ НАРОДОЗНАВСТВА НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Тимошкова А. С.

викладач кафедри природничо-математичних дисциплін та логопедії факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

Наукою та багатовіковою практикою переконливо доведено, що українська освіта справді національна тоді, коли ґрунтується на українській етнопедагогіці, українській національній системі впливу на формування особистості і за орієнтаційний еталон має народні чесноти, норми християнської моралі, гармонію родинно-громадського виховання.

На жаль, сьогодні в якійсь мірі відбувається девальвація значущості народних знань, іноді нігілістичне ставлення до безцінних скарбів народного досвіду. А без цих знань неможливо сформувати у студентів громадянськість як провідну якість, як духовно-моральну цінність, світоглядно-психологічну характеристику людини.

Студентська молодь – це особлива група громадян, яка більше цікавиться сьогоденням країни й планує своє майбутнє в ній.

Громадянська компетентність є багатоаспектним поняттям. Це фундаментальна духовно-моральна якість, світоглядна і психологічна характеристика особистості, що має культурологічні засади [1, 7]. „Концепцією” конкретно визначаються завдання, форми, засоби, методи формування громадянської компетентності. Серед першочергових завдань виступає „формування національної свідомості, належності до рідної землі, народу” [1, 9].

Ефективність формування громадянської компетентності залежить від вибору шляхів та засобів реалізації визначених завдань. Одним із важливих шляхів є науково-методичне забезпечення підготовки студентів – майбутніх фахівців загальноосвітньої школи, а саме – учителів початкової школи. У педагогічному плані цей шлях полягає в озброєнні студентів знаннями про свій народ, його витоки, спадщину. Особливе місце у формуванні громадянської компетентності у студентів належить навчальній дисципліні „Народознавство”, яка не лише введена в навчальні плани спеціальності „Початкова освіта” освітньо-кваліфікаційного рівня „Спеціаліст”, а й сприяла змінам в системі освіти. Отже, метою нашої статті є визначення педагогічного потенціалу курсу „Народознавство” у вищій школі.

Завдання, які стоять перед народознавством тісно переплітаються з освітніми пріоритетами, зокрема, виховання у громадян почуття національної свідомості, глибокої поваги до історії, культури, мови, традицій українського народу, а також інших народів, пов’язаних з ним своєю долею, всебічне сприяння розвитку незалежної України, відродження духовності та історичної пам’яті в суспільстві [1, 13]. Розвиток народознавства, стан його впровадження в усі ланки системи освіти засвідчує актуальність взаємозв’язків і взаємообумовленості цих двох систем: системи освіти та народознавства як системи знань про рідний край. В свою чергу народознавство виступає як важливий інструмент науково-інтелектуального та духовного впливу на формування державницької свідомості та патріотичних почуттів в молодих громадян нашої країни.

Проблема взаємозв’язків народознавства і освіти є актуальною. Цю тему порушували в своїх працях українські вчені Ф.П.Шевченко, П.Т.Тронько, М.Ф.Дмитрієнко, С.І.Захаров, М.П.Крачило, В.С.Прокопчук, Л.Гайда та ін. [4, 149].

Значну увагу народознавству, його освітньо-виховній функції приділяли видатні вчені та діячі української культури: М.Драгоманов, І.Франко, М.Грушевський, Д.Багалій, Д.Яворницький та інші, чия плідна праця

наприкінці XIX ст. на початку XX ст. сприяла розвитку народознавства як науки та усвідомленню його нерозривного зв'язку з освітньою галуззю.

Народознавство І.Франко розглядав як галузь науки з одного боку, а з іншого – відкрив значний просвітницький потенціал народознавчих знань як невід'ємної складової формування змістовної особистості. Тому, варто наголосити на тому, що актуальність формування громадянської компетентності полягає не лише у викладанні народознавства як окремого курсу, але і у вивченні інших дисциплін через призму народознавчого матеріалу [2, 366].

Народознавство в сьогоденні умовах набуває особливого значення. Саме воно повинно стати орієнтиром у формуванні національної свідомості молоді, виробленні її громадянської позиції. Гуманітарна освіта нового тисячоліття гостро потребує нової методології, нового типу мислення для визначення перспектив розвитку людини і її цінностей. Поява нових галузей гуманітарного знання, зміни по відношенню до класичної гуманітарної освіти, виникнення приватних альтернативних форм освіти, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій – суттєво змінюють попередні контури системи знань, підносять і посилюють народознавчий аспект в освіті. Народознавство – галузь наукових знань, що виникла на фундаменті, закладеному історією, етнографією, географією, археологією, природознавством, генеалогією, економікою, культурологією та ін. Міждисциплінарний характер народознавства висвітлює загальні тенденції сучасної науки до синтезу і посилення інтеграційних процесів, взаємовпливу і взаємопроникненню різних галузей знань при вивченні конкретного етносу. Кожна з наук дає можливість поглибити комплексне дослідження про рідний край, виокремити його певні сторони. Народознавство не лише механічно переймає знання, отримані іншими науками, але органічно включає їх в цілісну систему науки про рідний край.

Народознавство як гуманітарна наука досліджує край в різноаспектній направленості як історично розвиваючий, багатогранний об'єкт. Як навчальна

дисципліна воно покликане не тільки оптимізувати інтерес молоді до історії своєї Батьківщини, особливостей її розвитку, культурної спадщини, видатних постатей краю, але допомагає усвідомити власне місце в історії, спрямувати свій інтелектуальний потенціал, здібності, можливості на процвітання рідного краю, а отже і країни в цілому.

Значення курсу народознавства у вишах не викликає сумнівів. Змістом і призначенням вищої освіти є не лише набуття студентом професійних знань та навичок, але розвиток його як всебічно розвиненої особистості з активною громадянською позицією. Так, саме з цією метою у Херсонському державному університеті на факультеті дошкільної та початкової освіти активно працює кабінет народознавства, в якому студенти працюють не лише на заняттях, а й під час індивідуальної роботи, що сприяє розширенню та поглибленню знань студентів про рідний край, його традиції. Сформовані знання, уміння і навички вони активно використовують на практиці в початковій школі.

Панування технологічного світогляду, „комп'ютеризація” свідомості, соціальні хвороби суспільства ведуть до деградації людини. Тому основою відродження нації має стати повернення до її духовних витоків, традицій, звичаїв своїх предків. На цьому наголошували і відомі педагоги минулого, зокрема С.Русова: „Ми збудуємо таку школу, котра б вся була пройнята національним свідомим натхненням, яка виявить увесь наш національний духовний склад і міцно з'єднає нас з рідним краєм, з рідним людом” [3, 229].

Важливо зазначити, що більшість студентів вперше дізнаються про історію свого села чи родини, і це завдячуючи вивченню народознавства.

Народознавство як складова національної освіти має великий потенціал і широкі можливості по вихованню молоді України. У своїй роботі з поліпшення ефективності освіти ми повинні керуватись тим, що молода людина має відбутися не лише як кваліфікований фахівець, здатний працювати в освітній сфері, а й як особистість, громадянин української держави.

Таким чином, народознавство має вагомий педагогічний потенціал, і вже запроваджуваний на практиці міжпредметний підхід до формування

громадянської компетентності студентської молоді відкриває величезні можливості для посилення інтеграції змісту освіти і реальної співпраці викладачів різних дисциплін у цьому напрямі. Проте, зрозуміло, що він потребує серйозного принципового оновлення всього навчально-виховного процесу й є у певному сенсі системною освітньою інновацією, яка охоплює різні рівні освітнього простору і різні напрями його розвитку.

Список використаних джерел:

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000.– № 3. – С. 7 – 13.
2. Лист І.Франка до М. Драгоманова від 27 жовтня 1883 р. [Текст] // І.Франко. Зібрання творів у 50-ти томах. – К., 1986. – Т.48. – 586 с.
3. Русова С. Націоналізація школи [Текст] // Вибрані твори. – К., 1996. – 469 с.
4. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство. Крок у нове тисячоліття [Текст]. – К., 2000. – 357 с.
5. Чернуха Н. М. Формування громадянськості учнівської молоді: інтеграція виховних соціальних впливів суспільства [Текст] – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 360 с.